

Publikowanie w otwartym dostępie

Open Access

Publikowanie w otwartym dostępie

Open Access

Otwarty dostęp (Open Access)

To bezpłatny dostęp do pełnych treści recenzowanych publikacji naukowych w publicznym Internecie bez barier prawnych i technicznych, w tym bez konieczności logowania się.

Otwartość publikacji naukowych i wyników badań polega na udostępnieniu treści i danych w wersji cyfrowej bez barier prawnych, technicznych czy ekonomicznych ograniczających możliwość ich wykorzystania.

Otwarty Dostęp

Otwarty dostęp (Open Access) to bezpłatny dostęp do pełnych treści recenzowanych publikacji naukowych w publicznym Internecie bez barier prawnych i technicznych, w tym bez konieczności logowania się.

Otwartość publikacji naukowych i wyników badań polega na udostępnieniu treści i danych w wersji cyfrowej bez barier prawnych, technicznych czy ekonomicznych ograniczających możliwość ich wykorzystania.

Publikowanie otwarte oznacza udostępnienie treści i wyników badań w Internecie z zapewnieniem użytkownikom określonych swobód.

Otwartość wyników badań i publikacji naukowych przynosi bardzo dużo korzyści, ponieważ ułatwia tworzenie nowych rozwiązań, ułatwia prowadzenie badań naukowych, aktualizację i współtworzenie wiedzy.

Otwarty Dostęp – definiowanie

Przez „otwarty dostęp” rozumiemy dostępność treści za darmo i w publicznym Internecie, co pozwala każdemu czytać, ściągać, kopiować, rozprowadzać, drukować, przeszukiwać, zamieszczać odnośniki do pełnych wersji tekstów, indeksować, przekazywać jako dane do oprogramowania oraz używać w dowolnym innym, zgodnym z prawem celu – bez barier finansowych, legalnych czy technicznych innych niż te związane z uzyskaniem dostępu do samego Internetu.

Jedynym ograniczeniem kopiowania i dystrybucji treści, oraz jedyną rolą, jaką w tym obszarze odgrywa prawo autorskie, powinno być zapewnienie autorom kontroli nad integralnością ich utworów oraz prawa do odpowiedniego uznania ich autorstwa i cytowania ich prac.”

Budapest Open Access Initiative, 2002

Otwarty Dostęp – z Polityki OA przyjętej przez NCN

Powszechny i bezpłatny dostęp do aktualnej wiedzy stanowi jeden z fundamentów funkcjonowania i rozwoju demokratycznego społeczeństwa. Koncepcja otwartego dostępu (z ang. Open Access) dotyczy udostępniania w postaci cyfrowej w Internecie publikacji naukowych i wyników badań finansowanych ze środków publicznych w celu umożliwienia bezpłatnego ich wykorzystania przez naukowców, studentów, przedsiębiorców i całe społeczeństwo. Otwarty dostęp do publikacji naukowych jest korzystny dla naukowców, gdyż przez większą dostępność danych przyczynia się do zwiększenia rozpoznawalności autorów w danej dziedzinie naukowej.

POLITYKA NARODOWEGO CENTRUM NAUKI DOTYCZĄCA OTWARTEGO
DOSTĘPU DO PUBLIKACJI z dnia 27-05-2020

Modele open access

1. Diamentowy/Platynowy/Subsydiowany dotyczy czasopism i platform w pełni open access, są to wydawnictwa finansowane przez fundację/uczelnię

2. Złoty dotyczy czasopism z płatnym APC

3. Zielony (libre) to publikowanie bezpłatne z embargiem czasowym, deponowanie manuskryptów w repozytorium

4. Brązowy – udostępnienie manuskryptu w domenie publicznej na stronie wydawcy bez licencji CC

5. Czarny – nielegalny dostęp do płatnych artykułów

Dlaczego publikowanie w otwartym dostępie

Obowiązek publikowania w otwartym dostępie wszystkich prac stanowiących rezultat projektów badawczych finansowanych ze środków NCN został umieszczony w umowach grantowych zawieranych po 1 stycznia 2021 r. (Umowy dotyczą konkursów ogłoszonych po 15 czerwca 2020 r.). Obowiązek ten dotyczy wszystkich konkursów organizowanych przez NCN na realizację projektów lub działań badawczych. Obowiązkiem publikacji w otwartym dostępie są objęte wszystkie publikacje naukowe z wyjątkiem monografii, rozdziałów w pracach zbiorowych oraz recenzowanych utworów zebranych.

Zasada otwartości odnosi się przede wszystkim do publikacji, które powstały dzięki finansowaniu lub współfinansowaniu ze środków publicznych

Zasady publikowania w open access

1. Zasada otwartości
(publiczny dostęp)
2. Zasada równoległych dróg
(równoważność ścieżek)
3. Zasada szybkiego dostępu
(brak embargo)
4. Zasada maksymalizacji jakości
treści (AAM, VoR, preprint)
5. Zasada maksymalizacji
korzyści (licencje)

Ścieżki publikacyjne

Ścieżka 1 □ czasopismo lub platforma otwartego dostępu, które jest zarejestrowane/a lub jest na etapie rejestracji w Directory of Open Access Journals – artykuł/manuskrypt został opublikowany w czasopiśmie tzw. full Open Access, znajdującym się na stronie DOAJ

Ścieżka 3 czasopismo transformacyjne/czasopismo objęte licencją otwartego dostępu w ramach tzw. umowy transformacyjnej – publikacja została opublikowana w jednym z czasopism, które zobowiązały się do przekształcenia w czasopisma otwartego dostępu. Lista czasopism, którym przyznano status czasopisma transformacyjnego jest dostępna na stronie Journal Checker Tool; czasopisma objęte licencją otwartego dostępu w ramach tzw. umowy transformacyjnej muszą być zarejestrowane w rejestrze prowadzonym przez Efficiency and Standards for Article Charges

Ścieżka 2 AAM lub VoR lub preprint pracy opublikowanej w czasopiśmie subskrypcyjnym (hybrydowym) – zaakceptowany manuskrypt autora (Autor Accepted Manuscript - AAM) lub wersja wydawnicza (Version of Record - VoR) artykułu opublikowanego w czasopiśmie subskrypcyjnym (hybrydowym), preprint – manuskrypt przed pierwszą recenzją, dodatkowo (zgodnie z liberalizacją przepisów NCN) został opublikowany bez embarga czasowego w otwartym repozytorium zarejestrowanym w Open Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR <https://v2.sherpa.ac.uk/opensoar/>), np. w REPO (dopuszczalne deponowanie **preprintów**)

Otwarte Licencje Creative Commons

To licencje prawne pozwalające zastąpić model „wszystkie prawa zastrzeżone” zasadą „pewne prawa zastrzeżone”. Oferują zestaw różnorodnych warunków licencyjnych – swobód i ograniczeń, dzięki którym autor sam może określić, na jakich zasadach chce udostępniać swoje utwory.

Wszystkie licencje creative commons posiadają cechy wspólne (poszanowanie praw autorskich osobistych) oraz dodatkowe warunki wybrane przez licencjodawcę (lub autora). Warunki licencyjne można porównać do układania klocków – zasady określone przez daną licencję są wynikiem złożenia razem dwóch lub trzech warunków licencji.

Twórca zawsze zachowuje prawo autorskie.

Cztery podstawowe warunki licencji CC to:

Uznanie autorstwa.

Wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać objęty prawem autorskim utwór oraz opracowane na jego podstawie utwory zależne pod warunkiem, że zostanie przywołane nazwisko autora pierwotnego.

Użycie niekomercyjne.

Wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać objęty prawem autorskim utwór oraz opracowane na jego podstawie utwory zależne jedynie do celów niekomercyjnych.

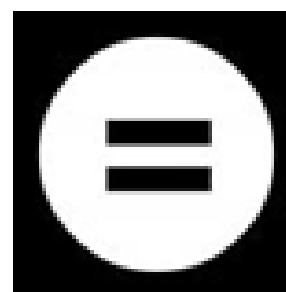
Na tych samych warunkach.

Wolno rozprowadzać utwory zależne jedynie na licencji identycznej do tej, na jakiej udostępniono utwór oryginalny.

Bez utworów zależnych.

Wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać utwór jedynie w jego oryginalnej postaci – tworzenie utworów zależnych nie jest dozwolone.

Licencje Creative Commons

Uznanie autorstwa 4.0

Uznanie autorstwa. Użycie niekomercyjne 4.0

Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0

Uznanie autorstwa. Bez utworów zależnych 4.0

Uznanie autorstwa. Użycie niekomercyjne. Na tych samych warunkach 4.0

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych 4.0

Publikowanie w ramach licencji krajowej

Publikowanie w czasopismach
u Wydawców

Elsevier i Springer

Open Access

Licencja krajowa Elsevier

Umowa na licencję krajową Elsevier 2022-2024 obejmuje publikację ograniczonej liczby artykułów, które są zwolnione z opłaty Article Processing Charge (APC) (czyli tzw. "program A" w nomenklaturze z poprzedniej umowy). W każdym roku umowy program obejmuje 1013 artykułów wysłanych do czasopism w danym roku. W 2022 r. zostało opublikowane 1013 artykułów oraz – w związku z opóźnieniem podpisania umowy Elsevier i odroczeniem przez Elsevier zamknięcia programu – dodatkowe 465 artykułów (dane z Elsevier 27.01.2023). W latach 2023 i 2024 program działa od 1 stycznia danego roku do momentu wyczerpania puli na dany rok. Pula 1013 artykułów z 2023 r. została wykorzystana do 05.12.2023. Program wznowiony został 1 stycznia 2024 r. z pulą 1013 artykułów na 2024 r.

Program nie obejmuje czasopism gold open access i niektórych czasopism współwydawanych przez Elsevier, w których publikacje otwarte są finansowane na specjalnych zasadach i nie mogą być realizowane w ramach programu krajowego.

Open Access

Licencja krajowa Springer

Program obejmuje obecnie 1983 czasopism hybrydowych z podstawowej kolekcji Springer oraz 20 czasopism hybrydowych ADIS, patrz [katalog_2024](#) (zaktualizowany 08.04.2024). W ramach programu dostępne jest także kilkanaście czasopism, które w trakcie trwania obecnej umowy 2022-2024 zmieniły model z hybrydowego na całkowicie otwarty, patrz informacje w katalogu w kolumnach “Publishing Model” oraz “Important Note”. Autorzy, którzy wysyłają swoje artykuły do czasopism całkowicie otwartych objętych programem powinni liczyć się z ryzykiem, że artykuł zostanie zaakceptowany po wyczerpaniu puli z 2024 r. i i będzie musiał być sfinansowany przez autora (w przypadku czasopism hybrydowych pozostaje jeszcze opcja publikacji subskrypcyjnej).

Program nie obejmuje pozostałych czasopism otwartych SpringerOpen oraz BioMed Central.

Aktualizacja wykorzystania programów publikowania otwartego

Do dnia 14 listopada 2024 zostało wykorzystane 1334 artykułów z puli programu publikowania otwartego Springer przyznanych na ten rok, pula ta została powiększona do 1446 artykułów. Program publikowania otwartego Springer uruchomiony został 8 kwietnia 2024 roku i początkowo obejmował pulę 1363 artykułów, do których w listopadzie zostało dokupione 89 artykułów oraz dodane 14 artykułów zapasowych, które przysługują w przypadku kiedy pula wyczerpuje się przed końcem roku. Niestety dalsze zwiększenie puli Springer nie jest możliwe ze względu na ograniczenia związane z Prawem zamówień publicznych. Po wyczerpaniu obecnej puli, przypuszczalnie na początku grudnia bieżącego roku, wznowienie programu Springer będzie możliwe dopiero w pierwszym kwartale 2025 roku po przyznaniu przez MNiSW finansowania na 2025 r. i po podpisaniu nowej umowy z wydawcą.

Jednocześnie przypominam, iż program publikowania otwartego Elsevier został zamknięty 23 października bieżącego roku. Tak samo jak w przypadku programu Springer wznowienie programu Elsevier będzie możliwe w pierwszym kwartale 2025 r. po przyznaniu przez MNiSW finansowania na 2025 r. i po podpisaniu nowej umowy z wydawcą.

Open Access – “droga” manuskryptu

Droga manuskryptu przed ostatecznym zgłoszeniem do publikacji

1. Pierwszym krokiem jest zgłoszenie manuskryptu do recenzji – jeśli planujemy publikację w ramach licencji krajowej to bardzo istotny jest czas w jakim zgłaszamy artykuł do recenzji (najlepiej robić to na początku roku)
2. Pierwsza recenzja – inaczey pierwsze uwagi i wskazówki do poprawek
3. Akceptacja poprawionego artykułu
4. Link od Elsevier/Springer do zgłoszenia artykułu do druku
5. Tutaj ponownie może być wybór bezpłatnej publikacji albo jeżeli program publikowania z opłaconym APC jest wyczerpany będzie wyskakiwało okienko z koniecznością akceptacji poniesienia opłaty
6. Pojawienie się zgłoszenia na koncie do akceptacji (potwierdzenia) że osoba zgłaszająca (afiliacja) jest Naszym pracownikiem, doktorantem, studentem

Open Access - Korzyści dla Autora

Zwiększenie widoczności dorobku naukowego

Ułatwienie badań interdyscyplinarnych

Rozpoznawalność i budowanie własnego wizerunku naukowego;

Możliwość nawiązania nowych kontaktów i współpracy,

Łatwiejsze znalezienie źródeł finansowania

Łatwy i szybki dostęp do artykułu;

Potencjalne zwiększenie liczby cytowań i oddziaływania publikacji

Łatwiejsza komunikacja naukowa

Open Access - Korzyści dla Użytkownika

Darmowy i szybki dostęp do wysokiej jakości materiałów naukowych. Książki i artykuły naukowe, które publikowane są w Otwartym Dostępie najczęściej można za pośrednictwem sieci Internet, pobrać lub otworzyć w formacie pdf na dowolnym nośniku elektronicznym

Darmowy i szybki dostęp do danych badawczych. Dane badawcze publikowane w Otwartym Dostępie dają możliwość ponownego wykorzystania, odniesienia się do powstałych wyników badań, brak konieczności powielania badań;

WAŻNE

Otwarty dostęp a patenty

Podstawowa zasada dotycząca patentowania jest taka, że warunkiem uzyskania patentu jest oryginalność/nowatorstwo danego rozwiązania czy technologii, a więc informacje na temat nowego rozwiązania nie mogą być dostępne w istniejących już publikacjach, niezależnie od modelu ich udostępniania (ponieważ z definicji to rozwiązanie nie byłoby nowe).

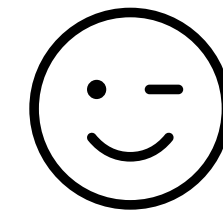
Zatem konieczne jest pamiętanie o podstawowej sekwencji działań: najpierw patentowanie, a dopiero potem publikowanie

Na zakończenie słowniczek skrótów

OA - open access

APC (Article Processing Charge)

APC (Article Processing Charge) to nic innego jak opłata za proces przetwarzania artykułu, czyli od momentu zgłoszenia do recenzji i przekazania do recenzentów – w skład wchodzi opłaty wynagrodzenia dla recenzentów oraz proces publikacji artykułu

Co to są opłaty za przetwarzanie artykułów APC?

Opłaty za przetwarzanie artykułu (APC) są pobierane od autorów artykułów naukowych podczas procesu publikacji. APC są stosowane przez czasopisma o otwartym dostępie w miejsce opłat za subskrypcję, które biblioteki i czytelnicy tradycyjnie płacili, aby uzyskać dostęp do artykułów naukowych.

Czy wszystkie czasopisma pobierają APC?

Należy zauważyć, że wiele czasopism Open Access nie pobiera żadnych opłat APC (w tym czasopisma wydawane przez uniwersytety - patrz Journal of Sociotechnical Critique i Virginia Journal of Science opublikowane w ODU Digital Commons). 60% czasopism w The Directory of Open Access Journals (DOAJ) nie pobiera APC.

Preprint

Definiując PREPRINT - wydruk wstępny, przeddruk. Jest to własny opis wyników badań i analiz autorstwa autora/autorów, który nie został poddany recenzji naukowej ani nie został poddany przez wydawcę żadnej innej wartości (takiej jak formatowanie, redakcja, ulepszenia techniczne i tym podobne).

AAM

Wersja autora po ostatecznych poprawkach recenzenckich (AAM - Author Accepted Manuscript) To ostateczna, stworzona przez autora wersja manuskryptu, która obejmuje wszelkie zmiany dokonane po recenzji i została zaakceptowana do publikacji przez czasopismo. Inne nazwy: postprint, zaakceptowany manuskrypt autora.

VoR

Wersja opublikowana lub pdf wydawniczy (VoR - Version of Record) jest wersją manuskryptu opublikowaną w czasopiśmie z zestawem czcionek i grafiką odpowiadającą systemowi identyfikacji wizualnej czasopisma

Publikujesz w open access? O czym jeszcze musisz wiedzieć

Obecnie publikowanie w open access to nie tylko opublikowany artykuł, wraz z artykułem muszą być zdeponowane dane badawcze na podstawie, których powstała Twoja publikacja.

Publikujesz w modelu hybrydowym nie ponosząc kosztów a Twój artykuł jest objęty embargiem czasowym? Dowiedz się na jakich zasadach możesz udostępnić swój artykuł w modelu green open access?

WAŻNE - zrób to przed podpisaniem umowy z Wydawcą

Dowiedz się, jaką formę publikacji Wydawca dopuszcza do zdeponowania w otwartym repozytorium i w jakim czasie - model green open access

KONIEC

Dziękuję za uwagę

osoba do kontaktu:

Katarzyna Jaskulska - Dwurażna

Pełnomocnik Rektora do spraw Polityki otwartego dostępu

e-mail: katarzyna.jaskulska-dwurazna@urk.edu.pl

tel.: 12 662 40 34

